

Політ у піднебесся

Пилип-Полян Юрик

Оповідання-версія

Не вір очам своїм!
Кажуть, що з Біблії...

Вона вилетіла сполоханою птахою на волю після страшенних небачених мук великого митця. Дивилася його душа згори на все, що діялось у малій ванній кімнаті київської хрущівки. Троє міцно збитих чоловіків у білих сорочках при краватках, оглядаючись, вийшли звідти в коридор, а їхній головний, Дмитро Панасов, гадюкою зашипів, наказуючи четвертому – в'язневі-домушнику Іванові Собаченкову на прізвисько Замók:

— Робіть, що вам сказали! Але щоб комар носа не підточив. Зрозуміло?!

Іван кивнув на знак згоди...

Генерал Віталій Тодорук, кругленький, як ковбик, а пика – ледь не трісне, про таку кажуть: хоч пацюків бий — аж кипів від злості. Бризкаючи слиною, мов скажений собака, виставивши вперед кругле пузце, знизу вгору ненависно дивився на трьох заступників, що стовпами стояли струнко в його широкому кабінеті. Слів не добирав – вони сипалися з горлянки головного кадебіста, як полова із зернової віялки. Здавалося, що навіть фізіономія Дзержинського на портреті аж червоніє від його лихослів'я:

— Туди вашу! Ви довго панькатиметеся з тим письменником? Невже не можна йому затулити рота? Он торік у Львові зуміли швидко справитися з композитором... Щоправда, нечисто спрацювали, брудно... Але ж, сподіваюсь, у вас голови не тільки для носіння картузів і шапок!

— Товаришу генерале! – насмілився полковник, перший заступник голови КДБ УРСР, — дозвольте?

— Кажи вже!

— Ми ж хочемо зробити все акуратно, щоб ніхто й не запідозрив, що це – справа наших рук. Адже у Львові, ви маєте рацію, справді натворили чудес: він повішений, а синця на шиї зовсім немає, зате синці по всьому тілу, ще й очі виколоті. І якби не нам підпорядковувалася слідча комісія, то висновок був би зовсім невтішний...

— То я й кажу: робіть же, працюйте! – перебив його генерал. — Він он розперезався, що далі нікуди! Йому пропонують вступити в КПРС. Інші на його місці відповідають, мовляв, поки що вважають себе недостойними звання комуніста, що їм ще потрібно гарними справами довести радянській владі свою гідність і відданість. А він? "Я не вступатиму у вашу партію!" Ви чуєте, яке зухвальство? Тобто, не в "нашу", а у "вашу", чужу йому партію. Це ж антирадянщина, антикомунізм чистої води! За це розстрілювати треба! Його далі питають, чому так вирішив і що чують? "Вона вбила

мого татка!" Ви тільки послушайте! Він нас із вами звинувачує у смерті батька, який у сталінські часи говорив те, чого не дозволялося! І ця, з дозволу сказати, людина – член Спілки письменників! У видавництві "Веселка" працює. Редагує твори відданих партії й радянській державі людей, патріотів нашої влади, справжніх комуністів, які пишуть про рідну партію, Леніна, комсомол, піонерію. Нахабно каже в очі, що їхня писанина, мовляв, нікуди не годиться! А його, бач, новели годяться! Та він же завис на тину, розповідає лише про дядьків і дідів, його персонажі злі, убогі та ображені селяни – це ж антипартійний, антинародний показ соціалістичного села! А йому он – премію Лесі Українки! Може, ще й Шевченківську дати, а там, дивись, і Ленінську? Ви ж ознайомилися з його "Медаллю"?

— Так точно! – ледь не в один голос вигукнули троє заступників.

— І вам подобається?

— Нікак нет!

— А "Три зозулі з поклоном"? Це ж треба! Листи зека із заслання, з ГУЛАГу. Хоча й пробує заретушувати їх, ніби це з фронту посилає чоловік! Але нас не проведеш! Не на дурнів натрапив! А "Смерть кавалера"? Ветеран війни, фронтовик, комісар у нього який? Боягуз! Не написав, бач, того, за що отому кавалерові орден Леніна чи й Зірку Героя дали. Той замполіт, можливо, в атаку піднімав солдатів за Родіну, за Сталіна! Щодня ризикував життям! Я вас ще раз запитую, мої любі співробітнички, чи довго ми терпітимемо таку, вибачайте, літературу? Та хай краще виходять книги тих, у кого немає шедеврів, але у творах ні сучка, ні задирки політичної! Нам потрібно виховувати молоде покоління в дусі марксизму-ленінізму, пролетарського інтернаціоналізму, а не буржуазного чистоплюйства, націоналізму й хуторянства! Так учить нас ЦК й особисто товариш Суслов*! Вам зрозуміло?

— Так точно, товаришу генерале!

— Тоді працюйте! Бо обіцяю, що погони ваші полетять он в отой кошик! А якщо цього не хочете, то зробіть, щоб я вже найближчими днями почув гарну доповідь, що справа з ним вирішена!

— Есть!

...Майор КДБ Дмитро Панасов наказав зайти в його кабінет капітану Гранчаку й старшому лейтенантові Половикову.

— Ось що, товариші. Про нараду в генерала ви вже чули. Не маю наміру когось лякати. Хочу лише запевнити вас, що поки позбудуся погонів, то постараюсь, аби спочатку полетіли ваші. А щоб цієї непотрібної нікому прикрості не сталося, пропоную розумно й швидко діяти. Підкреслюю – розумно! Так от. За інформацією кількох наших джерел, напередодні восьмого березня, в ресторані "Прага" відбудеться гулянка. Буде й письменник із дружиною. Це – наш шанс! Розумієте?

— Так точно!

— Отже, йому не заважати. Хай п'є, скільки влізе. А він, гадаю, багато не вживатиме. Це наші люди сприяють думці, що літератор зловживає алкоголем. Насправді це не так. А от дружину... Треба, щоб через дві години після застілля вона

міцно спала вдома. Значить, ви, капітане, даєте порошок Таї - кельнерці. Вона має підсипати його саме в келих Людмили. Завдання зрозуміли?

— Так точно!

— А ви, старший лейтенанте, говорили, що знаєте якогось гарного спеціаліста по відкриванню дверей і сейфів.

— Але він за ґратами...

— Тому вам і завдання: взяти його "напрокат" у міліції, позичити, так би мовити, на один вечір. Начальник колонії хай дасть підписку про нерозголошення таємниць. Зробимо справу - віддамо цілим і неушкодженим. Якщо ж усе вийде гарно (шепніть "спеціалісту") - доб'юся, щоб навіть зменшили йому термін. Зрозуміло?

— Так точно, товаришу майоре!

— Повторюю: діяти треба розумно й тихо, спокійно й вивірено! Не забруднивши рук, ніде не наслідивши, і щоб ніхто ні про що потім не здогадався.

...У ніч із п'ятого на шосте березня колектив видавництва "Веселка" святкував Міжнародний жіночий день на ВДНГ, в ресторані "Прага". Усе було чудово. Випивали, закушували, проголошували тости, співали й танцювали, весело проводили вечір. Митець щойно став лауреатом престижної літературної премії імені Лесі Українки. Тому поєднали "жіночий день" із обмиванням лауреатства...

Після бенкету письменник із дружиною повернулися додому. Відчиняючи двері, він тихенько завів гарним баритоном:

*Летіла зозуля
Через мою хату,
Сіла на калину,
Та й стала кувати...*

Сини - Михайло й Василь - уже спали. Люда, знімаючи пальто, мовила:

— Знаєш, Гришо, я вже з ніг валюся - в очі хоч сірники вставляй.

— То лягай відпочивати, а я ще попрацюю - треба дописати та дошліфувати моє оповідання й відредагувати дві новели авторів "Веселки". На добраніч, Людасю, - і, йдучи, продовжив пісню:

*Зозуле, зозуле,
Чого рано куєш?
Чи ти, зозуленько,
Моє горе чуєш?..*

Із його кабінету долинув стукіт друкарської машинки. А за кілька хвилин у вхідних дверях квартири почувся легенький шурхіт, клацнув замок і на порозі постали пристойно одягнуті четверо цивільних. Вони миттю оглянули коридор, кухню, кімнати. На всяк випадок Половиков дістав намочену в хлороформі ганчірку, пройшов у спальню та приклав її на хвилину до обличчя Людмилі, а потім і синам. Двоє зайшли до кабінету

письменника. Той схопився на ноги, ледь не перекинувши машинку. Але владний голос Панасова зупинив його:

— Тільки без шуму, шановний! Гарантую, що ніхто з сім'ї не постраждає.

— Хто ви, й що вам треба?

— Потрібна ваша передсмертна записка. А хто ми – ви, мабуть, здогадуєтеся, — він показав червону ксиву.

— Не зрозумів...

— Що тут незрозумілого? Ви, кажучи відверто, приречений. Це ми гарантуємо, бо наказ маємо "згори" (він тицьнув пальцем у стелю). А діти й дружина ваші не повинні нічого чути – хай сплять спокійно. Лише в такому разі будуть цілі й неушкоджені. Тепер зрозуміли? Бачу, що так. Тому сідайте й пишіть записку, щоб уранці всі могли трактувати текст як прощання. Тоді життя всім вашим рідним гарантую. Слово офіцера.

— Що ж, виходу немає. Буде по-вашому...

Митець сів за стіл, відсунув друкарську машинку, взяв чистий аркуш і вивів на ньому: "Досить мене мучити – помучте когось іншого. Все, що я написав, спаліть, а мене забудьте".

— Хай буде й так, — задоволено посміхнувся кадебіст, вертячи й розглядаючи папірець із усіх боків. – А тепер ходімо у ванну. Тільки, будь ласка, тримайте себе в руках.

Письменник устав і з високо піднятою головою, відкинувши вбік густу чорну чуприну, широким спокійним кроком моряка востаннє ступив із робочого кабінету. Поки йшов, перед очима пропливало все життя. Голодні дитинство і юність, батько, засланий радянською владою у Сибір і там розстріляний, важка робота на заводі, де іржавою пилюкою наповнювалися легені підлітка. Далі – сувора служба на флоті. Усе витримав, усе пережив.

Ось брат Григорій пояснює, чому треба творити саме українською мовою. Ось і сам він пише: "З любові й муки народжуються письменники. Й іншого шляху немає". Як художник, малював, виліплював невігдані людські долі. Головні герої — прості люди, на перший погляд непомітні, з особливою душевною структурою й красою, відчуттям світу, його багатобарвності. Порушував проблему бездуховності, споживацтва, відступництва від рідного. Не обминав занепаду культури й денаціоналізацію українців. Ніде не казав і слова неправди. Тяжко переживав, коли твори безбожно креслила цензура, а влада не дозволяла друкувати...

Спогади перервав легенький поштовх у спину. Григир раптово розвернувся й зо всього маху дістав кулаком щелепу Гранчака. Той лантухом звалився на підлогу. Але в цей час підскочив Половиков і накинув письменникові на обличчя ганчірку з хлороформом. За хвилину непритомного митця внесли до ванної кімнати. Там підсадили тіло на плечі Гранчакові й піднесли до мотузки з петлею. Її заздалегідь уміло прив'язали до міцного гачка на стелі, де висів плафон.

— Прошу пана до гілляки, — вишкірив рідкі трухляві зуби Половиков.

Але це не сподобалося Панасову, той прошипів:

— Тихо! Ви не на концерті Соби чи Паламаренка й не на дитячому майданчику! Сміятися будете потім!

Письменник повис як над прірвою...

Коли кадебісти оглянули ванну кімнату – чи, бува, не наслідили, вийшли звідти, а Іван Замок просунув із коридору тоненьку зігнуту сталеву смужку у ванну, поклав на неї заціпку-гачок, притиснув двері й витяг на себе блискучий метал. Спробував прочинити всередину – з того боку замкнено. Ведмежатник ретельно витер на дверях відбитки пальців.

— Ось, приймайте роботу, — мовив пошепки.

Дмитро Панасов, у чорних рукавичках, також поторсав двері й задоволено прорік до в'язня:

— Думаю, що тепер вам залишиться сидіти вже недовго. Звісно, якщо язик за зубами триматимете.

— Я – гроб! Я нічого не чув, не бачив і не знаю. Мовчу, як риба! Зуб даю!

— Добре, добре. Йдемо звідси! – дав команду майор, і всі четверо тихо вийшли з квартири. Відтак Іван заклав відмичку в отвір для ключа, легенько провернув її, щоб у замку клацнуло й акуратно витяг. Узявся за ручку, накинувши перед тим на неї носовичок, потяг на себе двері – вони зачинені. Те саме спробував і Панасов, задоволено поплескав по спині Собаченкова:

— Гарна робота. Спробую вибити вам умовний термін...

Людмила проснулась. У кабінеті Григора ввімкнене світло. Його самого немає. Підійшла до ванни – зачинена.

— Гришо, ти тут?

У відповідь – мовчанка. Вона ще кілька разів запитала з тривогою в голосі. Розбудила Михася.

— Щось сталося, синку! Треба відчинити двері у ванну.

Той узяв ножа, силоміць просунув його й підняв гачок. Митця зняли, почали робити штучне дихання, відливали водою. Душа великого письменника зависла над тілом, хотіла повідомити його рідним, що вже, на жаль, пізно, ніщо не допоможе. Але зрозуміла, що її не чують ні Людмила, ні Мишко. Вони вікликали "швидку". Та лікарі лише зафіксували смерть. І тоді душа знялася високо в піднебесся...

Уранці слідчі на кухні побачили прощальну записку Григора. З'явився сюди й кадебіст Панасов. Він тихо допитувався в головного детектива, що та як. Почув, що відбитків чужих пальців не знайшли – лише членів родини, що загиблий сам замкнувся у ванні. Отже, все яскраво свідчить про самогубство. Задоволений почутим, майор КДБ тихенько покинув помешкання.

P.S.

Це – тільки версія автора. На жаль, не більше.

*Суслов Михайло – головний ідеолог компартії Радянського Союзу.